

DR. ARNOLD G. FRUCHTENBAUM

MESIJIN ŽIVOT

DR. ARNOLD G. FRUCHTENBAUM

MESIJIN ŽIVOT

Središnji događaji sa židovskog gledišta

Effretikon, 2009.

Izvornik: Das Leben des Messias
ISBN 978-3-939833-05-5
Nakladnik: Wilfried Plock
Izdavač: Ariel Ministries, Tustin, California
Dr. Arnold G. Fruchtenbaum
Izdavačka prava © 2009. za hrvatsko izdanje:
Ariel Ministries, Tustin, California
Tiskano s dopuštanjem izdavača

Vlastita naklada.

Nakladnik: Zlatko Madžar,
Brandrietstrasse 25, 8307
Effretikon, Schweiz
zmadzar@gmail.com
www.madzar.ch
Prijevod: Goran Mršić i Zlatko Madžar
Prijelom: Zlatko Madžar
Naslovnica: Mario Kushner
Lektura i korektura: Zorka Levačić-Vidović
ISBN 978-953-55337-1-9

CIP zapis dostupan je u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, pod brojem 706656

Tisak: GRAFORAD, Travnik, BIH

Biblijski tekstovi Staroga zavjeta u ovom izdanju potječu iz radnog teksta novoga prijevoda Biblije, koji se temelji na tradicionalnom židovskom tekstu, a koja bi uskoro trebala izići iz tiska. Svi novozavjetni tekstovi potječu iz *Novog zavjeta po Pribvaćenom tekstu*, koji će biti dijelom novog prijevoda Biblije, u izdanju GBV Dillenburg i Živa Riječ, Krasica 2005.

Predgovor

Tekst se uglavnom sastoji od prijepisa tečaja: “Vrhunci Isusovog života sa židovskog gledišta.” (WDL - kasete za izlaganje br. 5107-5116) Zahvaljujemo na ljubaznome prepuštanju građe. Tekst je u redakciji bitno prerađen. Unatoč neprekidnome radu na ispravljanju teksta, ne možemo jamčiti kako nam se nisu potkrale daljnje izražajne ili pravopisne greške. Molimo za razumijevanje.

Wilfried Plock, njemački nakladnik

Predgovor

Čitatelj će otkriti mnoge bisere tijekom čitanja ove knjige koja se bavi “Mesijinim životom” sa židovskog gledišta. Neke će događaje doživjeti baš kao da je njima bio nazočan. Kao što pisac sam kaže: “Događaji teku onako kako teku, piše se onako kako se piše i govori se onako kako se govori, zato što postoji određena židovska pozadina.”

Zlatko Madžar, hrvatski nakladnik

Sadržaj

1. Uvod	9
2. Rođenje i rani Isusov život	11
2.1 Ivanov uvod	11
2.2 Navještaj Zahariji	17
2.3 Navještaj Mariji	18
2.4 Isusovo rođenje	19
2.5 Navještaj pastirima (pohod pastira)	20
2.6 Isusovo obrezanje	22
2.7 Posjet mudraca s istoka	23
3. Isusov nauk i sukob s farizejima	29
3.1 Isus i Nikodem	29
3.2 Sukob oko izlječenja gubavca	36
3.3 Tumačenje (pravednosti) Mojsijeva zakona	52
3.4 Odbijanje Isusa kao Mesije	55
4. Suđenje Mesiji	86
4.1 Zakoni Velikog vijeća glede sudskih postupaka:	86
4.2 Uhićenje	89
4.3 Religijska rasprava	95
4.4 Judina smrt	101
4.5 Državna rasprava	104
4.6 Mesijina smrt	114
4.7 Isusovo polaganje u grob	131
4.8 Pečaćenje Isusova groba	134
4.9 Trenutak Isusove smrti	135
4.10 Isusovo uskrsnuće i uzašašće	137
4.11 Nastavak	155
O piscu	160
Biblijski navodi	162

1. UVOD

Za razumijevanje biblijskih tekstova potrebno je poznavati njihovu povijesnu pozadinu. Poznavanje rimske i grčke kulture od izuzetne je važnosti kada proučavamo poslanice Rimljanima, Galaćanima ili Korinćanima. Veliki dio onoga što je u tim knjigama napisano, odigrao se u okviru te kulturološke pozadine. Na kraju krajeva, Isusov život se nije zbio u grčkom ili rimskom svijetu, već u veoma svojstvenom okruženju: u židovskom svijetu prvog stoljeća poslije Krista. O Isusovom životu svjedoče nam četiri Evanđelja. Dogadaji teku onako kako teku, piše se onako kako se piše i govori se onako kako se govori, zato što postoji određena židovska pozadina. Znanje o toj židovskoj pozadini oduvijek je postojalo, ali je kroz veći dio crkvene povijesti, od oko 4. st., u potpunosti zanemareno.

U povijesti su vođeni ratovi, raskoljene su crkve i utemeljene nove vjere. Sve se to zbivalo isključivo kao posljedica svađe o malim dijelovima rečenica koji imaju posebno židovsko značenje, kao primjerice “rođen iz vode”. U ovoj pomnoj obradi vidjet ćemo koje značenje “rođen iz vode” ima u židovskome okviru. Ljudi su zaboravili pitati Židova što to zapravo znači. Kao kobna posljedica toga, izgrađena je potpuno nova crkvena struktura na temelju jedne takve rečenice. U ovoj knjizi osobito ćemo se usredotočiti na ulomke iz Isusovog života za čije je razumijevanje potrebno poznavanje židovske pozadine. Prije mnogo godina proučavao sam Bibliju u Jeruzalemu i razvio tečaj od 35

nastavnih sati, koji tematizira Isusov život sa židovske točke gledišta. No, kada sam počeo predavati taj tečaj (za koji je zajednica bila veoma zainteresirana), oni nisu imali 35 sati na raspolaganju. Tako sam razvio kraći tečaj naslovljen “Vrhunci Isusovog života sa židovskog gledišta”.¹

Dr. Arnold G. Fruchtenbaum

1. U tekstu se - suprotno uobičajenome na predavanjima - navode izvori iz Biblije.

2. ROĐENJE I RANI ISUSOV ŽIVOT

2.1 Ivanov uvod (Ivan 1,1-18)

U prvih 18 redaka imamo uvod u Isusov životopis. On započinje retkom: “U početku bijaše Riječ i Riječ bijaše s Bogom – i Riječ bijaše Bog.” Mnogi znaju da je za riječ “Riječ” korištena grčka riječ “lógos”. Zato što je Ivan koristio tu posebnu grčku riječ “lógos”, mnogi komentari početka Ivanovog evanđelja objašnjavaju značenje te riječi u grčkoj filozofiji. To se može protezati i na nekoliko stranica, ali svi naposljetku dođu do sljedećeg zaključka: u grčkoj filozofiji riječ lógos ima dvojako značenje: ono razuma i ono jezika. I, budući da je Ivan koristio riječ lógos s tim grčkim značenjem, komentari tvrde da je Isus došao kako bi ispunio ta značenja grčke filozofije, i to: Obzirom na razum, budući je Isus najviši ideal ili uzor (najviša ideja ili zamisao) Božji, te obzirom na jezik, jer je Isus najviši izražaj Božji.

Sve je to zgodno znati, ali većina tumača zaboravlja kako Ivan nije bio grčki filozof po zanimanju, već židovski ribar. Što je on zapravo imao na umu, nije bila grčka filozofija, već židovska teologija. Postoji jedan veoma određeni teološki okvir unutar židovske vjerske nauke. Rabini su unutar židovske teologije razradili okvir po imenu “Memra”. “Memra” je pojam aramejskog podrijetla, a u prijevodu znači “riječ”. Kad je Ivan pisao svoje Evanđelje na grčkom jeziku, bila mu je potrebna grčka riječ kako bi preveo riječ “Memra”. Jedina grčka riječ koju je za to mogao upotrijebiti bila je riječ “logos”. Kada on, dakle, piše o logosu, ne razmišlja u okvirima grčke filozofije, već razmišlja o “Memri” u okvirima židovske teologije. Rabini su u vezi s Memrom poučavali 6 stvari. Svih 6 javlja se redom u ovih prvih 18 redaka.

2.1.1 Prva teološka istina o Memri u židovskoj teologiji

Nekada je Memra isto što i Bog, a nekad je Memra odvojena od Boga. U svim svojim spisima rabini nikada ne pokušavaju objasniti tu (prividnu) oprečnost. Kako je moguće da Memra istovremeno bude isto što i Bog i odvojena od Boga? Oni jednostavno kažu kako je oboje istinito i time se više ne zamaraju. I to je upravo ono što Ivan čini ovdje u prvome retku. Kad kaže: “Riječ bijaše u Boga”, on odvaja Memru od Boga, a kad kaže: “Riječ bijaše Bog”, kaže da su Bog i Memra jedno te isto. Baš kao i rabini, Ivan ne pokušava ukloniti tu oprečnost objašnjavajući je, već obje postavlja jednu pored druge kao istinite. Kasnije sve objašnjava u svojim spisima na temu svetoga Trojstva. Kada se govori o Memri kao o nečemu odvojenom od Boga, ne misli se na Boga Oca niti na Boga Duha Svetoga. Ali ono je isto što i Bog, odnosno Bog Sin. Samo učenjem o svetom Trojstvu možemo objasniti taj rabinski paradoks.

2.1.2 Druga teološka istina rabinske teologije o Memri

Memra je bio Onaj koji djeluje u stvaranju. Uvijek, kada Bog djeluje kao Stvoritelj, on to čini putem Memre. Bog jednostavno mora reći “Neka bude” i ono će se stvoriti. Sve što danas postoji, postoji kroz djelovanje Memre. Bez Memre ne bi ništa postojalo i neće ništa postojati. To je upravo ono što Ivan kaže u 3. retku: “Sve je po njemu postalo i bez njega nije postalo ništa što je postalo.” Ivan kaže: sve je postalo od Jednog. Tako bez tog Jednog ništa nije postalo i ništa neće postojati. Memra je, dakle, Onaj koji djeluje i Ono što djeluje u stvaranju.

2.1.3 Treća teološka istina o Memri

Memra je također Onaj koji djeluje kod spasenja. Uvijek kad je Bog u povijesti Starog zavjeta spašavao, bilo to fizičko spa-

senje, kao kod izlaska iz Egipta, ili duhovno spasenje, on to uvijek čini putem Memre. Memra je Onaj koji djeluje. U Ivanu 1,12, stoji: “A svima koji ga primiše dade moć da postanu djeca Božja: onima koji vjeruju u njegovo ime.” U tom retku Ivan kaže da se oni koji u njega vjeruju, oni koji ga prihvaćaju, nazivaju djeca Božja. Oni primaju spasenje kroz Onoga, koji je Onaj što djeluje u spasenju.

2.1.4 Četvrta teološka istina o Memri

Memra je bila i sredstvo kroz koje je Bog u Starome zavjetu postao vidljiv. Ponekad bi Bog poprimio vidljiv oblik. Uvijek, kada je to činio, činio je to putem Memre. Kršćanski teolozi rado rabe riječ “teofanija” kako bi opisali vidljivu prisutnost Boga. Ali, rabini su imali drugi pojam, pojam “Šekina”. On se često povezuje s pojmom Slave. Onda govorimo o Šekina-slavi Boga. Jednostavna odredba Šekina-slave je sljedeća: “Šekina-slava je vidljivo očitovanje Božje prisutnosti.” Uvijek, kad je nevidljivi Bog postao vidljiv, uvijek kad se Božjoj prisutnosti moglo odrediti mjesto, to (njegovo – *op. lekt.*) prisustvo na određenome mjestu bilo je Šekina-slava. U većini slučajeva u Starom Zavjetu to se događalo na tri različita načina: u obliku svjetla, vatre, oblaka ili kombinacije tih triju načina. To nisu bili jedini načini na koje je Božja prisutnost postala vidljiva, ali bili su najčešći. I uvijek kad je dolazio, dolazio je putem Memre. Dakle, još jednom, Memra je sredstvo putem kojeg je Bog postao vidljiv. U Ivanu 1,14, stoji: “I Riječ je tijelom postala.” Riječ, koja je u početku bila u Boga i koja je bila Bog, u određenom trenutku ljudske povijesti poprimila je vidljiv oblik. Ali u tom trenutku to nije bio oblik svjetla, vatre ili oblaka, već oblik tijela. On je postao čovjekom i Ivan zatim dalje piše: “i prebivala među nama;” Ivan ovdje ne koristi uobičajenu grčku riječ za prebivanje. On koristi sasvim drugu grčku riječ, koja zapravo i nije grčka. Bio je to hebrejski pojam, kojega su

2. Rođenje i rani Isusov život

Grci posudili. Židovi su imali tu riječ "Šekina", kako bi opisali vidljivu prisutnost Boga. Kada su Grci došli u dodir sa židovskim svijetom, susreli su se s tom riječi i svidjelo im se njeno značenje. Htjeli su tu riječ ugraditi u grčki jezik. Jer, u grčkoj mitologiji bogovi bi ponekad sišli s Olimpa i u različitim se oblicima nastanili među ljude. Ali, Grci su imali jedan mali problem: nedostajao im je određeni glas u njihovom jeziku. U hebrejskom jeziku postoji slovo, koje opisuje glas "š". U engleskom su to dva slova, u njemačkom tri. Ali u grčkome se niti jednom kombinacijom slova ne može opisati glas "š".

U grčkome postoji tvrdo "s", ali ne meko "š". Grci su riječ "Šekina" helenizirali (dali joj grčki oblik – *op. lekt.*). Grčka riječ na tom mjestu sada je "skeinei" i ne znači prebivati ni živjeti, već stanovati pod šatorom (šatorovati). To je upravo ono značenje na koje Ivan misli. Ta riječ potječe još iz Knjige Izlaska. U Izlasku 40., Šekina-slava spustila se u vidu oblaka, prošavši pritom kroz "Svetinju nad svetinjama" i sljedećih je nekoliko stoljeća šatorovala među izraelskim narodom, sve dok konačno za vrijeme Ezekielia nije napustila Izrael (Ezekiel 8-11). Ali sada se "Šekina" vratila. Ne u obliku oblaka, vatre ili svjetla, već u obliku tijela i ponovno je šatorovala među Izraelcima. I baš kao i rabini, na što ovdje valja obratiti posebnu pozornost, Ivan "Šekinu" odnosno "skeinei" povezuje sa slavom Boga "i promatrali smo slavu njegovu, slavu kao u jednorodnog od Oca, punog milosti i istine."

Inače, Šekina - slava oko sebe ima zrake. Ona isijava svjetlost. Međutim, Isusovo fizičko tijelo djelovalo je kao zavjesa, tako da je svjetlost Njegove Slave bila prikrivena. Kad su ljudi u ono vrijeme vidjeli Isusa, on nije izgledao drukčije od ostalih židovskih muškaraca. Međutim, u jednome posebnom trenutku njegova javnog djelovanja, ta je svjetlost izišla na vidjelo. Dogodilo se to na Gori preobraženja. Ovdje je sjaj Božje Slave prodirao kroz zavjesu: "i preobrazi se pred njima. I zasja mu lice kao sunce, a halje mu postanu bijele kao svjetlost." (Matej 17,2). I

tri su njegova apostola vidjela svjetlost njegove Slave, a jedan od te trojice, Ivan, bio je autor ulomka 1,1-18. Prema tome, Ivan ovdje piše kao očevidac. On kaže: “i promatrali smo slavu njegovu”, a on ju je vidio na Gori preobraženja. Jednako, kao što je u rabinskoj teologiji Memra bilo sredstvo putem kojeg je Bog postao vidljiv, isto se ovdje događa s Ivanovim “lógosom”.

2.1.5 Peta teološka istina o Memri

Memra je izvor objave. Uvijek kada se Bog objavio ljudima, činio je to putem Memre. Sve što nam je poznato o Bogu, poznato nam je kroz Memru. To se temelji na nekolicini navoda iz Staroga zavjeta gdje stoji da je riječ Božja došla do ovoga ili onoga proroka. Ivan u ulomku 1,18, piše: “Boga nitko nikada nije vidio; jedinorođeni Sin, koji je u krilu Očevom, on ga je objavio.” Glavna tema u Ivanovom evanđelju je Isus, Mesija, Sin Božji. Međutim, Ivan u čitavome svom Evanđelju ima dvije podteme: prva je sukob između svjetlosti i tame, a druga je Isusov dolazak, kako bi Oca obznanio ljudima.

Upravo zbog toga Ivan nam puno više nego druga Evanđelja opisuje što je Isus govorio i poučavao. U Ivanovom evanđelju javlja se više propovijedi negoli u ostala tri. I u svima njima Isus je naučavao o naravi Oca. Upravo zbog te druge podteme, Ivan je u svome Evanđelju zabilježio jedan događaj, kada su učenici rekli Isusu: “Pokaži nam Oca”, i Isus je na to odgovorio: “Tko je vidio mene, vidio je Oca.” Sve što je istina o božanskoj naravi Oca, vrijedi i za njegova Sina. Dakle, poznavati Sina znači poznavati Oca. U Poslanici Hebrejima 1,1-3, autor postavlja jednako težište: “Bog, koji je nekoć više puta i na više načina govorio ocima po prorocima, u ove posljednje dane progovorio nam je po svome Sinu,” (poslanica Hebrejima 1,1). I tako je Sin sredstvo objave.

2.1.6 Šesta teološka istina o Memri

Memra je također sredstvo kojim je Bog utvrđivao svoje saveze. Bog je u Starom Zavjetu sklopio sveukupno osam saveza. Od toga su tri sklopljena s čovječanstvom općenito, a pet sa židovskim narodom. Ovaj zadnji vid - Memra kao sredstvo putem kojeg je Bog utvrđivao svoje saveze - ne dolazi tako jasno do izražaja kao ostalih pet. Međutim, u 17. retku pojavljuje se napomena (Ivan ju kasnije u svome Evandelju i poslanicama jasnije razrađuje): “Jer je Zakon bio predan po Mojsiju, a milost i istina došli su po Isusu Kristu.” Vijek toga Zakona temeljio se na Savezu s Mojsijem. I Savez s Mojsijem potpisan je “Šekinslavom” (Izlazak 24,15.17). Međutim, novi vijek milosti temelji se na Novom savezu, koji je prolijevanjem Isusove krvi potpisan i utvrđen. Kad je Isus umro na križu, potpisao je, osim mnogo drugoga što je tamo činio, Novi savez. U tome smislu je Isus i potpisnik saveza. Ono što Ivan, dakle, želi reći u prvih 18 redaka svoga Evandelja, nije to da je Isus došao kako bi ispunio ciljeve grčke filozofije, već je došao kako bi ispunio židovsku mesijansku nadu. Šest svojstava, koje rabini navode u vezi s Memrom u odnosu na Isusa iz Nazareta, bezuvjetno su ispunjeni. Ivanove navedene iskaze možemo sažeti u četiri jednostavne točke:

1. Lógos, Memra, Riječ dolazi u jednome vidljivom obliku;
2. svijet ga nije prepoznao;
3. njegov vlastiti narod također ga nije prepoznao;
4. židovski i poganski pojedinci, koji su ga prepoznali, postali su djeca Božja i primili su spas od Onoga koji je izvor spašenja. Vratimo li se u okvire židovske pozadine prvoga stoljeća, možemo bolje razumjeti zašto se piše onako kako se piše.

2.2 Navještaj Zahariji (Luka 1,5-25)

U navedenom tekstu nalazimo pripovijest o Zahariji, ocu Ivana Krstitelja. Ne izlaže se detaljno čitav ulomak, ali se neki sitni događaji izlažu s više pojedinosti, koje možemo bolje razumjeti pred židovskom pozadinom. Zaharijin zadatak bio je prinijeti kâd. Taj je obred obnašao dva puta dnevno. Zadatak je bio veoma jednostavan. Zaharija je morao uzeti užareni ugalj s oltara izvan građevine i taj užareni ugalj odnijeti u prvu prostoriju, te ga položiti na drugi oltar, kadioni žrtvenik.

Kadioni žrtvenik stajao je pred velikom zavjesom, koja je odvajala Svetinju nad Svetinjom. Zatim bi stavio kâd na ugalj što bi proizvelo sladak dim što bi prodirao kroz zavjesu u Svetinju kao blago mirisna kadiona žrtva za Gospodina. To je, dakle, činio dva puta dnevno u razdoblju od dva tjedna. Na temelju onoga što možemo pročitati u Levitskome zakoniku 10, kada su dvojica Aronovih sinova taj obred izvela na pogrešan način i zbog toga bili kažnjeni smrću, razvilo se poznato rabinsko učenje: ako bilo tko drugi taj obred izvede pogrešno, i njega će na tome svetom mjestu Bog kazniti smrću. To je pozadina kada dođemo do Luke 1,11. Još nešto iz ondašnjih židovskih učenja: rabini su učili da svećenik, ukoliko nešto pogrešno napravi, mora umrijeti. Njemu bi se prije smrti ukazao anđeo, koji ne bi stajao s lijeve, već s desne strane kadionog žrtvenika.

Ukoliko bi se anđeo ukazao s lijeve strane, sve bi bilo u redu. Ako bi se pak ukazao s desne strane, to bi bio znak kako nešto nije u redu. Bio bi to onda anđeo smrti, i svećenik bi tada iščekivao smrt. Zaharija je upravo prinosio kadionu žrtvu kad se anđeo pojavio s desne strane kadionog žrtvenika. U 12. retku piše: "Zaprepasti se Zaharija ugledavši ga i obuzme ga strah." Sada znamo zašto se duboko prestrašio. Po onome čemu su ga učili, čekala ga je smrt. Međutim, anđelova vijest nije bila sud ni vijest o smrti, već vijest blagoslova - vijest o Novome Životu, koji je trebao doći. Postoji mnoštvo takvih događaja kroz

2. Rođenje i rani Isusov život

Evandjelja. Kada razumijemo židovsku pozadinu, lakše nam je razumjeti zašto događaji teku onako kako teku.

2.3 Navještaj Mariji (Luka 1,26-38)

Šest mjeseci poslije, anđeo Gabrijel, koji je razgovarao sa Zaharijom, donio je i Mariji vijest. Navijestio joj je da će postati majka Mesije. I u Luki 1,31, stoji da će tom sinu nadjenuti ime Isus. Neovisno o tome kako to ime prevodimo na hrvatski jezik, Njegovo je stvarno ime na hebrejskom bilo “Ješua”. To je hebrejsko ime, povezano sa spasenjem. Anđeo ne govori zašto bi ga trebala nazvati Ješua. Ali u Mateju 1,21, kad se anđeo obraća Josipu, stoji da će sina nazvati Ješua, jer će on spasiti svoj narod od njegovih grijeha. Tamo se navodi ta poveznica između imena Ješua i riječi spasenje. Njegovo ime daje nam obavijest o njegovoj misiji: spasenje. I anđeo dalje Mariji govori kako će on (njezin Sin) biti Onaj koji će ispuniti savez s Davidom. Gabrijelov navještaj može se sažeti u pet točaka:

1. Bog je postao čovjekom;
2. ime će mu biti Ješua ili spasenje;
3. obzirom na njegovu narav bit će “Velik”;
4. bit će Sin Božji;
5. ispunit će Božji savez s Davidom.

Savez s Davidom bio je jedan od osam saveza koje je Bog sklopio u Starom zavjetu. Bog je Davidu obećao četiri vječne stvari: vječno prijestolje, vječni dom, vječno kraljevstvo i vječnog potomka. Sva ta četiri obećanja sadržana su u Gabrijelovom navještenju. Prva ključna riječ tog saveza bila je “prijestolje” i u Luki 1,32, stoji: “Njemu će Gospodin Bog dati prijestolje njegovog oca Davida;” Druga riječ bila je “dom”, pa tako u Luki 1,33, stoji kako će kraljevati domom Jakovljevim u sve vjekove. Treća riječ bila je “kraljevstvo” i u Luki 1,33, završava: “i njegovom kraljevstvu neće biti kraja.” Četvrti pojam bio je “vječni potomak”. Budući da kraljevstvo Davidovo završava nekim tko

je sam po sebi vječan, i ostala tri obećanja su vječna. U Luki 1,32, potomka se naziva Sinom Svevišnjega, a na kraju 35. retka Sinom Božjim. I ta dva iskaza potvrđuju vječnost potomka. Luka 1,38, kaže: "Na to Marija reče: `Evo sluškinje Gospodine; neka mi bude po riječi tvojoj!`" I anđeo ode od nje. Marija se ovdje predaje volji Božjoj. U Boga je morala imati povjerenje iz tri razloga: bila je obećana Josipu. Ukoliko bi zaručnica zatrudnjela, bivala je kamenovana. Drugo, morala je vjerovati da će biti zaštićena od društva, jer bi iz istoga kao trudnica, koja nije udata, bila izopćena. Kao treće, morala je vjerovati da njezin odnos s Josipom neće biti narušen. U svima tim točkama, Marija je imala potpuno povjerenje u Boga.

2.4 Isusovo rođenje (Luka 2,1-7)

Unutar spisa kao i izvan njih, imamo ukupno četiri najave koje nam pomažu utvrditi godinu Isusova rođenja. Kao prvo, Herod Veliki umro je 4. god. pr. Kr. Budući da je on živio kad se Isus rodio, taj činbenik ograničava vremenski okvir s jedne strane. Drugo je činjenica Kvirinijeva upravljanja Sirijom, kad je, 8. god. pr. Kr., naređen popis stanovništva Rimskoga Carstva. Treće, Josip [Josip Flavije (37. - 100.), nekad i Josip Flavij - židovski vojskovođa i povjesničar – *op. prev.*], daje nam cjelovito izvješće o životu Heroda Velikog, koji je 5. god. pr. Kr. napustio Jeruzalem, otišao u Jerihon i nikad se nije vratio. Međutim, u Jeruzalemu je sreo mudrace. Taj susret morao je, dakle, biti prije negoli je Herod 5. god. pr. Kr. napustio Jeruzalem. Četvrta je činjenica da je Isus u trenutku susreta mudraca s Herodom, prema izvješću Mateja, imao već otprilike dvije godine. Kad skupimo sve te najave, možemo pretpostaviti da je Isus rođen između 7. i 6. god. pr. Kr. Isusovo rođenje 6. ili 7. godina prije Kristova rođenja naoko zvuči oprečno. Razlog je u raznim greškama prilikom računanja vremena.

2.5 Navještaj pastirima (pohod pastira) (Luka 2,8-20)

Luka 2,8: “A u tom su kraju bili pastiri. Logorovali su u poljima čuvajući noću stražu kod svojih stada.” U Americi se emitira nekoliko kršćanskih radio programa. Svake godine u božićno vrijeme oni prenose istu obavijest. Na temelju Luke 2,8, Isus se nije mogao roditi 25. prosinca. U prosincu na livadama nije bilo ovaca ni pastira. Svaki put kad čujemo nekoga kako to kaže, jedna stvar, vezana na tu osobu, postaje nam jasna, a to je da nikad u prosincu nije bio u Betlehemu. Nekoliko sam godina proveo u Izraelu i nekoliko sam puta tijekom prosinca boravio u okolici Betlehema. Tamo je sve puno ovaca i pastira.

To je, naime, veoma dobro vrijeme za ispašu ovaca. Za razliku od Europe ili SAD-a, u Izraelu ne pada kiša tijekom čitave godine. Izrael ima kišovito razdoblje od sredine listopada do sredine travnja. Od sredine travnja do sredine listopada ne pada kiša. Početkom listopada sva su brda i brežuljci sprženi od sunca. Zatim dolazi kiša i u prosincu je sve zeleno. Čak je i pustinja zelena. To je dakle prikladno vrijeme za ispašu životinja. Dakle, kad ljudi tvrde kako se Isus nije mogao roditi u prosincu, svoje viđenje potkrepljuju vremenom u Rusiji u prosincu. To, međutim, nema nikakve veze s Izraelom. Nisam zagovornik 25. prosinca kao datuma Isusova rođenja. Ovdje ću samo reći kako se gore navedeni 8. redak ne može upotrijebiti protiv toga. Unatoč tome što možemo reći da je Isus rođen između 7. i 6. god. pr. Kr., nemamo izvješće kada se to u tome razdoblju dogodilo. Teoretski je to mogao biti 25. prosinac. Međutim, mogao je biti i 4. srpanj. Mi to, dakle, jednostavno ne znamo. Ono što je uistinu bitno je ono što se dogodilo nakon toga. U Luki 2,9, postaju očitima dvije činjenice: prva je Šekina-slava u jednome od starozavjetnih oblika – obliku svjetla, i druga je anđeo koji objašnjava pojavljivanje Šekina-slave. Anđelova obavijest sadrži tri činjenice. Prvo: ne bojte se prikazanja koje vidite. Drugo: ono je znak da je rođen Spasitelj.

Izrael je imao mnogo spasitelja u povijesti. Suci su, iz Knjige o Sucima, svi bili spasitelji. Međutim, što ovoga čini tako posebnim? To je 3. točka: ovaj je Krist, Gospodin. Ovaj je Mesija - Spasitelj. Pastiri su dobili zadatak pronaći dijete, ali u Betlehemu je bilo puno beba. Kako su ga mogli naći i kako su mogli znati kako je on to pravo dijete? U 12. retku stoji: "A ovo vam je znak". Riječ znak sama po sebi i ne sadrži čudo, ali to mora biti barem nešto neuobičajeno. Neuobičajene su dvije stvari koje ovdje obilježavaju taj znak: prva je ta da će dijete biti položeno u jaslice. To pastirima govori kako ne trebaju tražiti u privatnim kućama, već u štalama.

Štale tada nisu bile odvojene zgrade, kakve ih danas imaju zemljoradnici na zapadu, već špilje, koje su u brdima Judeje služile kao skloništa. Tijekom zimskih mjeseci, kad je padalo puno kiše, krda su u takvim špiljama pronalazila skrovište, a kad nije padala kiša, krda su bila vani na ispaši. Židovski pastiri, a ovdje imamo osobe čije je zanimanje bilo pastir, znali su, naravno, gdje se takve špilje nalaze. Ali to nije čitava obavijest koju znak krije. Drugi dio znaka kaže kako će dijete biti umotano u pelene. Međutim, pojam pelene ovdje ne znači pelene, odnosno odjeća za bebe. To dakle ne bi bio znak, jer nije neuobičajen. Sve su bebe umotane u pelene. Ovdje upotrijebljen pojam, na jednome se drugom mjestu koristi za trake od tkanine, korištene za umatanje mrtvacu. Činjenica da je beba bila umotana u takve trake, bio je znak, jer je to veoma neuobičajeno. Ali zašto te trake od tkanine? Pokraj špiljâ, što su našle uporabu kao štale, postojale su druge, korištene za pokope. Iz razloga jednostavnijeg rukovanja, bilo je uobičajeno da se u zidnim nišama špilja, koje i danas možemo vidjeti, čuvala odjeća za ukop mrtvacu, a to su bile upravo te trake od tkanine. Dakle, kad bi netko umro u Betlehemu, njegovo tijelo iznijelo bi se iz grada i prevezlo u jednu od tih špilja, u kojima su se već nalazile te trake od tkanine. Tamo bi se tijelo umotalo i potom prevezlo do groblja. Budući je Isus rođen u jednoj takvoj špilji,

2. Rođenje i rani Isusov život

Josip i Marija upotrijebili su ono što im je u tome trenutku bilo raspoloživo. A to su bile te posebne trake od tkanine. Ne smije se zanemariti simbolizam: na prvi dan svoga života, Isus je zamotan u iste krpe ili povoje kao na svoj posljednji dan. Ta činjenica ukazuje na razlog njegova rođenja: svi mi, koji ovo čitamo, rođeni smo, kako bismo živjeli. Isus je rođen, kako bi umro. To se između ostaloga vidjelo po krpama, u koje je zamotan nakon svoga rođenja.¹ Rezultat ta dva znaka bio je to što su ga pastiri pronašli. Dakle, u Luki 2,17-20, nalazimo prvo židovsko obožavanje Mesije. To je popraćeno Šekina-slavom.

2.6 Isusovo obrezanje (Luka 2,21)

Obrezanje je ono što je zahtijevano u dva saveza, i to u savezu s Abrahamom i u savezu s Mojsijem. Međutim, obrezanje je u tim savezima imalo različito značenje. U savezu s Abrahamom, ono je bilo znak pripadnosti narodu. U savezu s Mojsijem, ono je bilo obvezivanje sukladno Zakonu. Zato je Pavao pisao Korinćanima i upozoravao ih, kako se obrezanjem obvezuju na poštivanje svih Mojsijevih zapovijedi. Dakle, obrezanje je kod Abrahama bilo znak pripadnosti narodu, a kod Mojsija znak obvezivanja sukladno Zakonu. Prema savezu s Abrahamom, ono je bilo obvezujuće samo za Židove, a prema savezu s Mojsijem, i za Židove i za pogane (prozelite). Isus je obrezan temeljem oba saveza: saveza s Abrahamom, budući je bio Židov, te saveza s Mojsijem, budući je bio podložnik Zakona. Kad je Mesija umro, savez s Mojsijem došao je kraju pa je razlog obrezanja Židova i pogana otpao. Suprotno tome, savez s Abrahamom je vječan, pa su Židovi još uvijek obvezni obrezivati svoje sinove. Iz tog razloga mesijanski Židovi i danas obrezuju svoje sinove. To objašnjava i različite postupke Pavla, navedene u Djelima apostolskim 15 i 16. U 15. poglavlju, nije dozvolio da Tit bude

1. Budući se radi o trakama iz tkanine, a ne o velikome komadu platna, Torinsko platno ne može biti vjerodostojno.

obrezan. U 16. poglavlju, dao je obrezati Timoteja. Koja je bila razlika između Tita i Timoteja? Timotej je imao židovske pretke, Tit nije. Zbog toga je Timotej bio pod drugim savezom. U židovskoj tradiciji do današnjeg dana, ime djetetu ne daje se na dan njegova rođenja, već na dan obrezanja. Zato u Luki 2,21b, stoji kako je Isusu osmi dan nadjenuto ime Isus, iako su roditelji već prije znali koje će mu ime nadjenuti. Međutim, službeno je tek osmi dan imenovan, isto kao i kod Ivana Krstitelja. Obrezanje pokazuje vjeru i poslušnost roditelja, ne poslušnost djeteta. Kad bi netko, star osam dana, imao izbora, vjerojatno bi se odrekao tog iskustva. Još jednom: u obrezanju postaje vidljiva poslušnost roditelja, ne poslušnost djeteta. To je i jedan od razloga zašto krštenje ne može nadomjestiti obrezanje, odnosno zašto ono nije pandan obrezanju.

Krštenje pokazuje vjeru onoga koji se krsti, a ne vjeru roditelja. Zbog toga mesijanski Židovi ne krste svoju djecu. Krštenje je bila židovska praksa, prije negoli je postala kršćanskom. Kod židovskog krštenja, odluku o krštenju nisu donosili roditelji, već onaj koji se krsti. I na taj način ono ima primjenu u Novome zavjetu i zato u Novome zavjetu ne postoje izvješća o krštenju djece. Obrezanje tijela nikada se ne naziva krštenjem. Obrezanje srca dolazi prije krštenja – onda, naime, kada netko pronade vjeru. Krštenje to pokazuje izvana i provodi se u vjeri i poslušnosti. Krštenje ne zamjenjuje novozavjetno obrezanje.

2.7 Posjet mudraca s istoka (klanjanje mudraca) (Matej 2,1-12)

Ovaj ulomak govori o poklonima mudraca. U božićno vrijeme mnogi izrađuju sićušne stvari, koje ja nazivam hram idola. Oni to nazivaju božićnim prikazanjem (jaslicama). Izgledaju vrlo slično: jedna vrsta štale, iako to ni jedan Židov prvoga stoljeća ne bi tako nazvao. Zatim su unutar ili izvan nje tri čovjeka: Isus, Marija i Josip - ponekad sa, ponekad bez au-

2. Rođenje i rani Isusov život

reole. Ponekad je Isus položen u jaslice, ponekad se nalazi u Marijinom naručju. Nasuprot te tri osobe, s jedne strane stoje židovski pastiri, koje smo spomenuli gore, a na drugoj strani stoje tri kralja. U sljedećih nekoliko redaka, potruditi ćemo se opovrgnuti tu iluziju. Činjenica je da se židovski pastiri nikada nisu susreli sa mudracima. Oni su, naime, odvojeni vremenskom razlikom od oko dvije godine, i zamisao o tri kralja nije biblijska zamisao. U njoj postoje dvije greške: prva je broj “tri”. Nigdje se ne spominje da su bila trojica. Morala su biti barem dvojica, budući da riječ stoji u množini. Dakle, 20 ili 200 ili 2000. Bilo je dovoljno osoba za uznemiravanje grada Jeruzalema, jer u 3. retku stoji kako je ta vijest uznemirila Heroda i sav Jeruzalem s njime.

Zbog toga ih je moralo biti više od dvojice ili trojice. Druga greška je naziv “kralj”. U Svetom pismu nikada ih se ne naziva kraljevima. Nazivaju se “mudracima”. Pojam bi u prijevodu trebao značiti “astrolog”. Dakle, ono što ovdje vidimo jest neodređen broj poganskih astrologa, koji su došli s istoka. Istok je u biblijskome značenju Babilon. Dakle, iz Babilona u Jeruzalem dolaze muškarci i pitaju gdje je rođen židovski kralj. U mojoj lokalnoj zajednici jednom sam održao propovijed na temu: “Božić je židovski blagdan”. U njoj sam iznio ta stajališta. Nakon propovjedi obratila mi se jedna žena. Bila je veoma razdražena i rekla mi da je, nažalost, zaboravila svoju Bibliju kako bi to mogla provjeriti, ali sasvim je sigurna da Biblija navodi broj “tri” te da su oni bili “kraljevi”. Zatim mi je čak navela imena kraljeva. Međutim, ta imena potječu iz jedne knjige i filma naslovljenog “Ben Hur”. Kao i mnogi drugi, ta žena je zamijenila Hollywood s Matejom. Međutim, sve nas to zajedno potiče na nekoliko pitanja: odakle su poganski astrolozi znali za rođenje židovskoga kralja? Čak i da su znali za rođenje židovskoga kralja, bi li uistinu došli pokloniti mu se? U Starome zavjetu javljaju se židovski kraljevi i babilonski astrolozi. Potonji se tada nisu klanjali židovskim kraljevima.

Zašto sada? Ili, možemo li ovaj ulomak upotrijebiti za ozakonjenje astrologije? Odgovorit ćemo na ta pitanja. Prvo pitanje: odakle su znali? Znali su po zvijezdi, koja se pojavila na istoku. Načelo, koje ćemo upotrijebiti za tumačenje spisa, jest sljedeće: uvijek, kad Bibliju možemo shvatiti doslovno, onda ćemo ju shvatiti doslovno, osim ako nam kontekst pokazuje kako to nije moguće. Ovdje se postavlja pitanje radi li se o doslovnoj zvijezdi ili o nečemu drugom. Postoji pet iskaza o toj zvijezdi koji nam govore kako to ne može biti prava zvijezda: prvo, zvijezda se u dva ili više navrata pojavljuje pa opet nestane.

Drugo, u Mateju 2,2, izvješćuje se kako su oni vidjeli "Njegovu zvijezdu". Navedeno je da je ta zvijezda bila osobno vlasništvo Mesije. To je iskaz, što za druge zvijezde ne vrijedi. Treće je kretanje zvijezde od istoka prema zapadu. Četvrto je kasnije kretanje zvijezde od sjevera ka jugu, i peto: ta je zvijezda stajala neposredno iznad jedne kuće u Betlehemu. Kad bi se jedna zvijezda uistinu spustila i stajala neposredno iznad neke kuće, ona bi uništila planet Zemlju. Prava zvijezda je kao naše Sunce. Kad bi se Sunce spustilo i smjestilo iznad jedne kuće, ta bi planeta postala povijest. Ovdje se dakle ne radi o pravoj zvijezdi - to mora biti nešto drugo, jer se prava zvijezda tako ne ponaša. Grčka riječ za zvijezdu izvorno znači "isijanje" ili "sjaj". Ovdje je ista stvar kao i sa židovskim pastirima. Šekinslava naviješta nam rođenje Mesije - Kralja.

Ali čak i onda: kako je poganin iz Babilona mogao razumjeti židovsku poveznicu? Od svih starozavjetnih proročanstava o prvome dolasku, samo jedno navodi točan vremenski plan. To je Knjiga proroka Daniela 9,24-27, gdje Daniel točno navodi koliko će godina proći do dolaska Mesije. Za razliku od ostalih starozavjetnih knjiga, Knjiga proroka Daniela nije napisana u Izraelu, već u Babilonu. Polovica Knjige proroka Daniela nije pisana na hebrejskome, jeziku Židova, već na aramejskome, jeziku Babilonaca. Kad čitamo Knjigu proroka Daniela, možemo vidjeti kako je Daniel postao najvišim u školi babilonskih as-

2. Rođenje i rani Isusov život

trologa. Ne zato jer je astrologiju provodio u djelo, već zato što Nabukodonozor nije imao moć duhovne spoznaje. Vidio je samo pojedine Danielove sposobnosti, te je pretpostavio kako je Daniel izvrstan astrolog. Međutim, Daniel nije primio nikakve obavijesti od zvijezda, već od njihova Stvoritelja - Boga izrael-skog.² Daniel je, dakle, postao nadređen babilonskim astrolozima. U jednome određenom trenutku spasio je živote svih ostalih. Oni jednoga dana nisu mogli objasniti Nabukodonozorov san, na što je ovaj naredio neka svi budu pogubljeni. I Daniela je dao uhititi, jer je on po babilonskom poimanju također bio član te skupine.

Daniel je na to zatražio saslušanje kod kralja, dobio ga i tom prilikom protumačio kraljev san. Tim činom spasio je živote svih ostalih. Kao rezultat toga bio je taj što su se zasigurno mnogi astrolozi odvratili od klanjanja zvijezdama i posvetili se Bogu Izraela i klanjali se njemu. Dakle, u posjedu babilonskih astrologa nalazila se knjiga jednoga bivšeg vođe, proroka Daniela, koja je sadržavala točan vremenski plan o prvome dolasku Mesije. Kad su dakle ugledali neuobičajenu, svjetleću pojavu, primili su to kao znak, da se Danielovo proročanstvo sada ispunilo. Ti su mudraci znali bolje negoli itko drugi da se radi o neobičnoj pojavi te su krenuli put Izraela. Međutim, javlja se još jedno pitanje: Daniel je doduše dao vremenski plan dolaska Mesije, ali nikada nije stvorio poveznicu između Mesije i pojave na nebu. Ali, postoji druga babilonska poveznica. Nju možemo naći u Knjizi Brojeva, u pripovijesti o Bileamu u poglavljima 22-24. Bileam je bio na glasu kako je onaj koga on blagoslovi bio blagoslovljen, a na koga je bacio prokletstvo, taj bi bio proklet. Zbog toga ga je tražio kralj Moaba neka baci prokletstvo na Izrael. Četiri je puta kralj Moaba poveo Bileama sa sobom na jedno veliko brdo, s kojega se vidio židovski tabor. Četiri je puta Bileam otvorio usta kako bi prokleo Židove, ali svaki je puta Bog preuzeo nadzor nad njegovim jezikom i tako je Bileam sva-

2. Astronomija i astrologija tada nisu bile različite. Astronomija se bavi proučavanjem zvijezda, a astrologija čita budućnost iz položaja zvijezda.

ki put blagoslovio Židove. Unutar tih blagoslova, Bileam je izrekao nekoliko mesijanskih proročanstava. Jedno je zabilježeno u knjizi Brojeva 24,17. Rekao je da će se zvijezda dignuti iz Jakova, kojemu će biti dano žezlo kraljevske vladavine. Bileam je, dakle, taj koji je Mesiju istovremeno povezao sa zvijezdom i kraljevskom vladavinom. Bileamovo zanimanje također je bilo astrolog. I prema Brojevima 22,5, te Ponovljenom zakonu 23,4, on je također bio iz Babilona. I ono što znamo iz arheologije jest to da su Babilonci čuvali povijesne spise.

Većina onoga što znamo o razdobljima knjigâ Postanka i Izlaska, osim iz Biblije, potječe iz babilonskih izvora. S pozadinskim znanjem o Danielu i Bileamu, babilonski astrolozi mogli su, ugledavši svjetleći nebeski lik, izvući svoje zaključke. Znali su kako je to bio pravi trenutak i primili su tu pojavu kao znak da je Mesija rođen. Iz tog su se razloga uputili u Jeruzalem. Ali zašto Jeruzalem? Imali su Knjigu proroka Daniela, a ne Knjigu proroka Miheja. Tek u Miheju 5,1, stoji kako će se Mesija roditi u Betlehemu. Međutim, oni to nisu znali i polazili su od logične pretpostavke da će se židovski kralj roditi u Jeruzalemu. Tako su došli u Jeruzalem, postavili to pitanje i izazvali veliki nemir. Taj je nemir stigao do Heroda Velikog. Iz osobnih ih je razloga pozvao unutra, kao i rabine. Potonji su pokazali proročanstvo Miheja, koje kaže kako se Mesija neće roditi u Jeruzalemu, već u Betlehemu (Matej 2,5-6). Tada je Herod potajno pozvao mudrace i doznao od njih vrijeme pojave zvijezde. Pitao ih je koliko je točno vremena prošlo otkada su prvi puta ugledali zvijezdu. Poslije u Mateju 2,16, doznajemo kako su prošle točno dvije godine. Prema tome, Isus je tada morao imati već dvije godine. Mudraci su se potom uputili prema Betlehemu, od sjevera prema jugu. Ali tamo je bilo mnogo kuća. Kako su znali gdje trebaju tražiti? U Mateju 2,9, stoji da se zvijezda, koja je prethodno nestala, ponovno pojavila. Sad je zvijezda putovala pred njima od sjevera prema jugu do Betlehema. I tekst kaže kako se zvijezda zaustavila točno po-

2. Rođenje i rani Isusov život

vrh mjesta gdje je bilo dijete. Nisu morali kucati od vrata do vrata. Šekina-slava je pokazala točno pravu kuću. U Mateju 2,11, piše kako su ušli u kuću, a ne u štalu (špilju). To ponovno pokazuje kako se ta dva događaja nisu dogodila istovremeno. Redak završava klanjanjem poganâ Mesiji. Prvo židovsko i prvo pogansko klanjanje Mesiji uvedeno je na isti način: kroz Šekina-slavu. U 11. retku stoji i to kako su mu prinijeli tri poklona, od kojih su sva tri imala starozavjetno simboličko značenje. Prvo - zlato, koje je tada bilo simbol kraljevske vladavine, drugo - tamjan, koji je bio simbol božanstva, i treće - smirnu, koja je bila simbol smrti i žrtve. Tako su tri poklona pokazala tri osobine Mesije: Kralj, Bog i žrtva.

3. ISUSOV NAUK I SUKOB S FARIZEJIMA

3.1 Isus i Nikodem (Ivan 2,23-3,21)

Prema Ivanu 2,13-22, Isus je na prvu Pashu poslije svoga krštenja došao u Jeruzalem. Nakon što ga je Ivan krstio, započinje njegova javna služba. Međutim, prvih četiri do šest mjeseci nije baš bio djelatan u javnosti. Glede svoga mesijanskog zahtjeva, ponašao se mirno. Okupljao je svoje apostole. U tom trenutku bilo ih je pet od njih dvanaest. Do toga trenutka još nije rekao: Ja sam Mesija. Potom je slijedila prva Pasha nakon njegova krštenja. Došao je u Jeruzalem i na dva načina djelovao u javnosti. Prvi je njegovo javno djelovanje sa zahtjevom djelovanja kao Mesije.

Bio je dobar trenutak za provedbu toga zahtjeva, budući da su Židovi iz svih krajeva dolazili za Pashu u Jeruzalem. Tako se cijelom zemljom u židovskim zajednicama brzo proširila vijest da čovjek po imenu "Isus" zahtijeva biti Mesijom. Vijest se nije proširila samo unutar granica Jeruzalema, već i izvan njih, unutar i izvan Rimskoga Carstva. Drugi način na koji je javno djelovao, bila su njegova čuda. O tome čitamo u Ivanu 2,23-25. Prije toga postojalo je samo jedno čudo, ono kad je u Kani pretvorio vodu u vino (Ivan 2, 1-11).

Ovisno o tome iz kojeg kraja dolazite, voda je pretvorena u sok ili vino. Tko je Židov, zna da je to bilo vino. Mi Židovi dopuštamo kršćanima poganima [pogani: svi koji nisu rođeni kao Židovi - *op. prev.*] čak raspravu o tome je li je to bio sok ili vino. Međutim, mi znamo što se pije na židovskim vjenčanjima. Ta je pretvorba bila tiho čudo i samo neki su znali za nju. Ali sad, kad je došao u Jeruzalem kako bi slijedio svoj zahtjev stjecanja naslova Mesije, u javnosti je djelovao svojim čudima. U prvoj polovici njegova javnog djelovanja, čuda su imala potpuno